

Kategoriální systém otevřené encyklopedie Wikipedia : analýza

Mgr. Lucie Sakastrová / doktorandka ÚISK FF UK /
Sakastrova.Lucie@seznam.cz

Resumé:

Analytická studie se zabývá nejvýznamnějším nástrojem hierarchické organizace obsahu otevřené wiki encyklopedie Wikipedia – jejím kategoriálním systémem. Studie se zaměřuje na kategoriální systém české verze, nicméně její výsledky se dají vztáhnout i na kategoriální systémy všech jazykových verzí Wikipedia. Úvodní části studie jsou věnovány základní terminologii a rozboru významných charakteristik kategoriálního systému (univerzalita, hierarchie, heterogenost, folksonomie, kategorizace atd.). Jádrová část je věnována rozboru a hodnocení řešení problémů přirozeného jazyka (synonymie, homonymie apod.) a otázkám logičnosti a vhodnosti systému obecně (problémy nestability, nejednoznačnosti, subjektivitu a z toho plynoucí inkonzistence apod.) i z pohledu uživatele (orientace a navigace v rámci systému). Závěrečná část poskytuje shrnutí výsledků předchozích částí studie a konečné zhodnocení kategoriálního systému Wikipedia jako celku.

Klíčová slova: kategoriální systém – kategorizace – folksonomie – wiki systémy – Wikipedia.

Summary:

Analytical study deals with the most important tool of the hierarchical organization of the content of an open wiki encyclopedia Wikipedia - its categorial system. The study focuses on the Czech language version of the categorial system, but its results can be generalized to categorial systems of all language versions of Wikipedia. Preliminary studies are devoted to the basic terminology and analysis of important characteristics of the categorial system (universality, hierarchy, heterogeneity, folksonomy, categorization, etc.). The core part is devoted to the analysis and evaluation of solutions to the problems of natural language (synonymy, homonymy, etc.) and issues of logic and appropriateness of the system in general (problems of instability, ambiguity, subjectivity and the resulting inconsistency etc.) and from a user's perspective, too (orientation and navigation within the system). The final section provides a summary of the earlier parts of the study and final evaluation of Wikipedia's categorial system as a whole.

Keywords: categorial system – categorization – folksonomy – wikis – Wikipedia.

1 Terminologický úvod

Kategoriální systém mnohojazyčné otevřené wiki encyklopedie Wikipedia (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Kategorie>) je nejvýznamnějším nástrojem hierarchické organizace jejího obsahu. Obecně lze kategoriální systém chápat jako systém kategorií, které svým uspořádáním vyjadřují apriorní vzájemné vztahy. Termín „**kategorie**“ pak lze podle České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy (dále jako TD-KIV) chápat jako primární členění speciálního klasifikačního systému nebo hlavní třídy obecného systému, přičemž kategorie obsahují nejobecnější pojmy s širokou extenzí a chudou intenzí [HRAZDIL, 2003]. Podle TDKIV tak lze termínu kategorie použít jen pro „nejvyšší větve stromů rozkladu“ systémů třídění (klasifikačních systémů), nicméně Wikipedia s termínem kategorie operuje na všech hierarchických úrovních jejího kategoriálního systému. Z tohoto důvodu, ale i z důvodu, že systém třídění obsahu Wikipedia svou povahou nejvíce odpovídá právě charakteru kategoriálního systému (viz dále v textu), je pro pojmenování tohoto systému dále v textu užíváno právě termínu „**kategoriální systém**“.

Kategoriální systém Wikipedia tak příliš nevyhovuje definicím příbuzných termínů, jako jsou:

- **„klasifikace“** – „Uspořádání pojmů nebo jiných entit do tříd a dalších skupin (podtříd apod.) za účelem vyjádření jejich sémantických vztahů. Třídy a další skupiny jsou obvykle vyjádřeny notací.“ [BALÍKOVÁ, 2003c]
- **„tezaurus“** – „Řízený a měnitelný slovník deskriptorového selekčního jazyka uspořádaný tak, že explicitně zachycuje apriorní (paradigmatické) vztahy mezi lexikálními jednotkami.“ [BALÍKOVÁ, 2003g]
- **„předmětový heslář“** – „Abecední seznam prvků předmětových hesel obsažených v předmětovém katalogu řazených abecedně. Slouží jako nástroj standardizace a pomůcka k odstranění subjektivity při tvorbě hesel. V abecední řadě jsou i nepoužitá synonyma a kvazisynonyma s vylučovacími (resp. i přidružovacími) odkazy.“ [BALÍKOVÁ, 2003f]

Důvody, proč kategoriální systém *Wikipedie* definicím těchto termínů příliš nevyhovuje, jsou pak zejména následující:

- jednotlivé kategorie nejsou, na rozdíl od klasifikace, vyjádřeny notací, ale slovně;
- vyjádření apriorních sémantických vztahů mezi lexikálními jednotkami (kategoriemi) kategoriálního systému a řešení problematiky vlastností přirozeného jazyka je poměrně slabé (slabé řešení synonymity, homonymity, polysémie, asociativních vztahů apod. – viz dále v textu podkapitoly);
- jednotlivé kategorie nejsou, na rozdíl od hesel předmětového hesláře, uspořádány abecedně, ale hierarchicky, i když v rámci *Wikipedie* existuje i abecední rejstřík kategorií (viz dále v textu podkapitoly).

Pro pojmenovávání kategoriálního systému *Wikipedie* by se tak asi nejvíce hodilo užívat termínu **„folksonomie“**, tedy označení pro systém klasifikace, v rámci něhož uživatelé kolaborativně vytváří, přiřazují a pořádají tagy za účelem anotování (indexování) a kategorizování informačního obsahu [Folksonomy, 2010]. Nicméně, vzhledem k tomu, že termínu **„kategoriální systém“** je před termínem „folksonomie“ dáвана přednost i v samotné *Wikipedii*, je vhodné užívání termínu **„kategoriální systém“** upřednostnit i pro účely analýzy tohoto systému, která následuje v dalších částech tohoto textu.

Jednotlivé kategorie ve *Wikipedii* jsou tedy svou povahou **zvláštním druhem článků**, které neobsahují téměř žádný text, ale spíše soupis článků nebo dílčích kategorií, které jsou do něj zařazeny. Kategoriální systém *Wikipedie* tak dohromady tvoří hierarchickou (stromovou) strukturu kategorií. Pro kategorie z hlediska tvorby a možnosti editace, vzhledem k tomu, že jsou pouze specifickým druhem článků, platí stejná pravidla jako pro články. To znamená, že v české verzi může článek typu kategorie založit libovolný uživatel, v anglické verzi je nutná registrace a přihlášení. Kromě toho se, stejně jako tomu je i u ostatních typů obsahů, i kategoriální systém *Wikipedie* **v každé jazykové verzi liší** [*Wikipedia*, Wikipedia : Categorization, 2010; *Wikipedia*, Special : User group rights, 2001; *Wikipedie*, Speciální : Práva skupin uživatelů, 2002].

Z důvodu jazykové blízkosti se analýza kategoriálního systému *Wikipedie* v dalších částech textu zaměřuje zejména na kategoriální systém české verze (s mírnými přesahy do kategoriálního systému anglické verze), nicméně zmiňované charakteristiky a vlastnosti systému, stejně jako celkové výsledky jeho analýzy, se dají zobecnit i na jakoukoliv jinou jazykovou verzi, případně i na *Wikipedii* jako celek, tj. všechny jazykové verze dohromady.

2 Základní charakteristiky kategoriálního systému

K základním charakteristikám kategoriálního systému *Wikipedie* patří polytematič-

2.4 Multikriterialita

Základní charakteristikou multikriteriálního (též fasetového) třídění je, že jedno téma může být klasifikováno podle více různých hledisek [BURÍLOVÁ, 2010, s. 5]. Dá se tedy říci, že multikriterialitu tak lze v určitém smyslu chápat jako opak polyhierarchie. Zatímco v případě polyhierarchie může pro jednu kategorii existovat více kategorií nadřazených, v případě multikriteriality je naopak jedna kategorie rozkládána různým způsobem za pomoci různých kritérií členění na více různých podmnožin. Pro jednu kategorii tak existuje více podmnožin vzájemně odlišených použitým kritériem členění, které obsahují jednotlivé podkategorie. Dá se tedy říci, že mezi kategorií a jejími podkategoriemi navíc existují ještě jakési „mezikategorie“, které určují, podle jakého kritéria (principia divisionis) se bude daná kategorie členit na jednotlivé podkategorie.

V nápodvědě ke kategorizaci *Wikipedie* (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Kategorizace>) jsou použitelná kritéria členění a seskupování příbuzných obsahů rozlišována na geografické kritérium (tj. podle geografické příbuznosti), taxonomické (tj. podle obvyklého školního či odborného třídění), funkční (tj. třídění a seskupování na základě praktických, netradičních nebo strukturálních hledisek), případně hybridní formy třídění a seskupování vzniklé kombinací předchozích kritérií [*Wikipedie*, *Wikipedie* : Kategorizace, 2010]. Např. kategorie „Literatura“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Literatura>) je v české verzi členěna jak etnicky prostřednictvím podkategorie (resp. „mezikategorie“) „Literatura podle národnosti“, tak tematicky (např. prostřednictvím podkategorie „Spisovatelé“) (viz Obr. 2).

Kategorie:Literatura

Hlavní článek: **Literatura**

Podkategorie

Zobrazuje se 39 podkategorií z celkového počtu 39 podkategorií v této kategorii.

<p>C</p> <ul style="list-style-type: none"> • [+] Ceny za literaturu (8 kategorií, 58 stránek) <p>D</p> <ul style="list-style-type: none"> • [+] Literární díla (7 kategorií, 7 stránek) • [+] Dějiny literatury (6 kategorií, 6 stránek) • [+] Literatura pro děti (4 kategorie, 15 stránek) <p>E</p> <ul style="list-style-type: none"> • [*] Editoři (5 stránek) • [+] Esperantská literatura (2 kategorie, 43 stránek) <p>F</p> <ul style="list-style-type: none"> • [*] Literární festivaly (4 stránky) • [+] Filologie (7 kategorií, 8 stránek) • [+] Filosofická literatura (2 kategorie) <p>H</p> <ul style="list-style-type: none"> • [*] Hábhrvnská literatura (11 stránek) 	<p>K</p> <ul style="list-style-type: none"> • [*] Knihkupectví (9 stránek) • [+] Knížní edice (1 kategorie, 20 stránek) • [+] Komiks (7 kategorií, 11 stránek) <p>L</p> <ul style="list-style-type: none"> • [+] Latinská literatura (1 kategorie, 3 stránky) • [+] Lidová slovesnost (6 kategorií, 16 stránek) • [+] Literární skupiny (2 kategorie) • [+] Literární věda (2 kategorie, 19 stránek) <p>M</p> <ul style="list-style-type: none"> • [+] Moderna (5 kategorií, 4 stránky) <p>N</p> <ul style="list-style-type: none"> • [+] Nakladatelství (9 kategorií, 27 stránek) • [*] Napoleonští války v literatuře (3 stránky) • [+] Literatura podle národnosti (63 kategorií, 15 stránek) 	<p>R</p> <ul style="list-style-type: none"> • [*] Rčení (34 stránek) <p>S</p> <ul style="list-style-type: none"> • [+] Spisovatelé (16 kategorií, 8 stránek) • [+] Strukturalismus (5 kategorií, 4 stránky) • [+] Stylistické prostředky (1 kategorie, 40 stránek) • [+] Stylistika (3 kategorie, 17 stránek) <p>T</p> <ul style="list-style-type: none"> • [+] Translatologie (5 kategorií, 28 stránek) • [*] Trubadúři (10 stránek) • [+] Typografie (5 kategorií, 43 stránek) <p>Č</p> <ul style="list-style-type: none"> • [*] Literární časopisy (28 stránek) <p>Z</p> <ul style="list-style-type: none"> • [*] Žurnalistika (10 kategorií, 42 stránek)
--	--	---

Obr. 2. Ukázka kategorizování kategorie „Literatura“ v české verzi (dostupná z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Literatura>), snímek pořízen 2010-10-12).

2.5 Heterogenost

V kategoriálním systému *Wikipedie* jednoznačně převažuje heterogenost nad homogenitou. Jednotlivé kategorie jsou rozkládány na nestejný počet podmnožin, a mají tudíž různý počet tříd a skupin na různých hierarchických úrovních. Heterogenní povaha kategoriálního systému *Wikipedie* odráží na jedné straně charakter její tvorby (kolektivní, volný a otevřený), na druhé straně i povahu kategorizovaného obsahu (všeobecnost a univerzálnost). Heterogenní kategoriální systém tak na jednu stranu lépe odráží stav reálného (ale i nereálného) světa (resp. pohled člověka na stav světa), tedy univerzálnost a v případě *Wikipedie* tedy i povahu kategorizovaného materiálu, na druhou stranu je ale

méně přehledný, než by byl kategoriální systém homogenní [BUŘILOVÁ, 2010, s. 7].

2.6 Folksonomie

Kategoriální systém *Wikipedie* je zároveň folksonomií, což znamená, že jeho tvorba není omezena na relativně úzkou skupinu odborníků, ale že jeho tvůrci mohou být a jsou i uživatelé z řad širší veřejnosti [Folksonomy, 2010]. Jednotlivé kategorie, jejich třídění a seskupování, slovní označování apod. jsou tak tvořeny víceméně volně, nicméně oproti pouhému tagování² zde navíc figuruje již výše zmíněný prvek hierarchie a také prvek prekoordinace³. Prekoordinace je v případě kategoriálního systému *Wikipedie* implicitně daná např. víceslovným pojmenováváním kategorií, přičemž prohlášení a vyhledávání prostřednictvím jednoduchého rozhraní je implicitně orientováno pouze na začátek názvu, nikoliv na libovolné slovo z názvu kategorie. Určitá forma prekoordinace je dále dána i hierarchií – tedy předem danou strukturou kategorií – jako takovou.

2.7 Expanzivnost

Kategoriální systém *Wikipedie* je dále systémem expanzivním⁴. Jednotlivé větve stromové struktury (kategorie a podkategorie) kategoriálního systému *Wikipedie* se tak mohou, přestože nejsou vyjádřeny notací, ale slovně, dále rozkládat na další dílčí podkategorie a průběžně tak reflektovat „nový stav světa“ (resp. pohled člověka na tento nový „stav světa“), tedy nové informace a poznatky nově zanesené do všeobecného lidského znalostního tezauru. Samozřejmě, jednotlivé kategorie zároveň mohou průběžně zanikat, stejně jako se může měnit způsob jejich uspořádání, což je ovšem případ i zřetelněji expanzivních selekčních jazyků vyjádřených notací, jako jsou *Mezinárodní* nebo *Deweyho desetinné třídění*, i když samozřejmě v daleko méně dynamické rovině.

2.8 Enumerativnost

Kategoriální systém otevřené encyklopedie *Wikipedie* tak lze částečně považovat zároveň za systém enumerativní, tedy systém, který je schopný „vypočítávat“ zařazení nových kategorií a specifických pojmů do struktury celku⁵. Samozřejmě, prvek enumerativnosti je v tomto případě méně zřetelný než v případě homogenních systematických selekčních jazyků jako např. *Mezinárodního* a *Deweyho desetinného třídění*, které zařazení nových kategorií díky užívání číslic od 0 do 9 shodně na každé hierarchické úrovni „vypočítávají“ takřka doslova. V případě kategoriálního systému *Wikipedie* je sice označení jednotlivých kategorií slovní, nicméně kdyby bylo každé slovní označení zároveň reprezentováno určitým jedinečným kódem reprezentujícím prvek nějakého logického kódovacího systému, prvek enumerativnosti by byl i v případě kategoriálního systému *Wikipedie* zřetelnější, ačkoliv nedisponuje systémem pomocných znaků v takové podobě jako např. právě *Mezinárodní* nebo *Deweyho desetinné třídění* (viz dále v souvislosti s kategorizací a kategoriemi).

2.9 Kategorizace a kategorie

Jak už bylo výše zmíněno v souvislosti s multikriteriálností, v případě kategoriálního systému *Wikipedie* neexistuje jednotné kritérium členění (principium divisionis). Zajímavé však je, že pravidlo jednotného kritéria členění není dodržováno ani na nejvyšší „větvi“ jeho stromové struktury. V české verzi tak „nejvyšší větve“ reprezentují hned tři následující kategorie.

- **„Hlavní strana“**, která obsahuje ty kategorie, které jsou umístěny na hlavní straně *Wikipedie* (základními kategoriemi, jejichž hlavní podkategorie jsou na hlavní straně uváděny také, jsou Přírodní vědy, Humanitní a společenské vědy, Znalosti a technika, Kultura a společnost a Jiné rejstříky) (viz Obr. 3).

- „**Základní kategorie**“, která obsahuje základní kategorie znalostí a jejich prostřednictvím studium všech kategorií, do nichž je česká Wikipedie kategorizována (základních 6 je následujících: Informace, Kultura, Lidstvo, Příroda, Věda a Člověk) (viz Obr. 4).
- „**Wikipedie:Správa**“, která obsahuje kategorie kategorizující metainformace o *Wikipedii*.

zeinem trnu v Irme, vytvoři premonstrat **searicn Franz?**

- ... mezinárodní ocenění **Amateur Achievement Award**, udělované amatérským astronomům americkou Pacifickou astronomickou společností, obdržel také Čech Kamil Horňoch?

Nejnovější články • Další zajímavosti...

Listování kategoriemi

Přírodní vědy
Astronomie • Biologie • Fyzika • Geografie • Geologie • Chemie • Informatika • Logika • Matematika

Humanitní a společenské vědy
Architektura • Ekonomie • Filosofie • Historie • Lingvistika • Pedagogika • Právo • Psychologie • Sociologie • Teologie

Znalosti a technika
Doprava • Dorozumívání • Obchod • Průmysl • Vojenství • Zdravotnictví • Zemědělství

Kultura a společnost
Divadlo • Film • Fotografie • Gastronomie • Hudba • Lidé • Literatura • Mytologie • Náboženství • Politika • Sport • Tanec • Turistika • Umění • Zábavy

Jiné rejstříky
Seznamy • Kalendář • Staletí a roky • Věda • Vědy o Zemi • Strom kategorií • Všechny kategorie • Kategorie hlavní strany • Portály

Další informace...

Tematické portály

- **Geografie:** Albánie • Ažerbájdžán • Balkán • Belgie • Bosna a Hercegovina • Brno • Černá hora • Česko • Čína • Estonsko • EU • Faerské ostrovy • Finsko • Francie • Gruzie • Hradec králové • Chorvatsko • Indie • Irsko • Island • Itálie • Izrael • Japonsko • Kanada • Kazachstán • Korea • Kroměříž • Litva • Lotyšsko •

10. října – neděle

- **Maďarská policie** zadala ředitele firmy, jež je zodpovědná za ekologickou havárii hrází s jedovatými kalů, v důsledku které zahynulo 4. října 8 lidí.

10. října – neděle

- **Žokej Josef Váňa** se stal posledně vítězem Velké parlobické.
- **Na amsterdamském letišti Schiphol** zemřel v 70 letech americký soulový zpěvák Solomon Burke.

9. října – pátek

- **Nobelovu cenu za mír** získal čínský disident Liu Xia-po.
- **Agentura AP** s odkazem na věrohodný zdroj oznámila, že se novým severokorejským vůdcem stane Kim Čong-un, nejmladší syn Kim Čong-ila.

5. října – úterý

- **Bill Tyffl Liberec** se jako první český hokejový klub historie střetl na domácím ledě s týmem z NHL, v přípravném zápase prohrál s Boston Bruins 1:7.
- **Nobelovu cenu za fyziku** letos získali fyzik André Geim a Konstantin Novoselov za objev grafenu.

4. října – pondělí

- **Stockholmský institut Karolinska** oznámil, že letošní Nobelovu cenu za fyziologii a lékařství převezme britský fyziolog Robert G. Edwards za přínos v terapii neplodnosti vývojem metody asistované reprodukce, konkrétně *in vitro* fertilizace (oploďnění ve zkumavce).

Wikipedie Wikizprávy

12. říjen v minulosti

- 1492 – **Kryštof Kolumbus** (ne obrázku) přistál na bahamských ostrovech a objevil tak Ameriku, ažkoliv věřil, že doplnl do Indie.
- 1810 – Na počest svatby bavorského prince Ludvíka I. byl v Mnichově uspořádán první **Oktoberfest**.
- 1926 – V CSR byla jmenována tzv. **vláda panské koalice** v čele s Antonínem Švehlou. Svě zastoupení v ní

Obr. 3. Ukázka kategorizování kategorie „Hlavní strana“ v české verzi (dostupná z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Hlavní_strana/>, snímek pořízen 2010-10-12).

Kategorie:Základní kategorie

Tato kategorie obsahuje **základní znalosti** z obecného pohledu zobrazené jako **podkategorie**.

Dále můžete procházet kategorie v **abecedním rejstříku kategorií** Náhodná kategorie

0 9 A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Podkategorie

Zobrazuje se 6 podkategorií z celkového počtu 6 podkategorií v této kategorii.

I

- **[+]** Informace (8 kategorií, 7 stránek)

K

- **[+]** Kultura (34 kategorií, 28 stránek)

L

- **[+]** Lidstvo (10 kategorií)

P

- **[+]** Příroda (13 kategorií, 12 stránek)

V

- **[+]** Věda (30 kategorií, 66 stránek)

Č

- **[+]** Člověk (21 kategorií, 28 stránek)

Kategorie: Kategorie

Obr. 4. Ukázka kategorizování kategorie „Základní kategorie“ v české verzi (dostupná z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Základní_kategorie/>, snímek pořízen 2010-10-12).

Další doplňující hledisko kategorizace na nejvyšší úrovni reprezentuje speciální kategorie „**Kategorie podle dělení**“, která se dá chápat jako ekvivalent pomocných značek (systematických selekčních jazyků) či chronologických, geografických apod. hesel (předmětových selekčních jazyků). Tato pomocná kategorie tak v české verzi obsahuje celkem 16 podkategorií typu: Kategorie podle kontinentů; země; krajů; let; národností; žánrů apod. (viz Obr. 5).

Kategorie: Kategorie podle dělení

Zde umísťované kategorie by měly plnit konvenci „Kategorie podle <>“. Kompletní seznam „Kategorií podle <>“ lze získat zde.

Podkategorie

Zobrazuje se 16 podkategorií z celkového počtu 16 podkategorií v této kategorii.

F	M pokrač.	T pokrač.
<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle firem (4 kategorie) 	<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle měst (8 kategorií) 	<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle témat (6 kategorií)
J	N	Z
<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle jazyka (6 kategorií) 	<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle národností (5 kategorií) 	<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle zemí (163 kategorií)
K	O	Č
<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle kontinentů (29 kategorií) [+] Kategorie podle krajů (7 kategorií) 	<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle oceánů (6 kategorií) [+] Kategorie podle okresů (3 kategorie) 	<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle činností (2 kategorie)
L	P	Ž
<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle let (12 kategorií) 	<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle pohoří (5 kategorií) 	<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle žánrů (9 kategorií)
M	T	
<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle moří (3 kategorie) 	<ul style="list-style-type: none"> [+] Kategorie podle typu (2 kategorie) 	

Kategorie: Kategorie

Obr. 5. Ukázka kategorizování kategorie „Kategorie podle dělení“ v české verzi (dostupná z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Kategorie_podle_dělení/, snímek pořízen 2010-10-12).

3 Řešení problémů přirozeného jazyka a sémiotika

U názvů jednotlivých kategorií zpravidla neexistuje žádná definice, popis či výklad, které by blíže charakterizovaly, jaká tematická oblast je příslušnou kategorií přesně zastoupena. Tento problém je nicméně řešen alespoň prostřednictvím **odkazových informací** typu „Související kategorie“, „Podívejte se také na ...“, „Možná hledáte ...“ (příklady české verze) apod., zobrazujících se na stránkách jednotlivých kategorií nebo přímo článků, ze kterých lze bližší tematické vymezení alespoň odhadnout (viz Obr. 6).

Kniha

Možná hledáte: kniha jako jeden z předpokladů přežívání.

Kniha je sešitý nebo slepený svazek listů nebo skládaný arch papíru, kartonu, pergamenu nebo jiného materiálu, pospáný, potisknutý nebo prázdný s vazbou a opatřený přebalem.

Kniha je též literární práce nebo hlavní oddíl této práce. Kniha publikovaná v elektronické formě se nazývá elektronická kniha nebo e-book.

Knižovní a informační věda definuje knihu jako monografii pro její rozlišení od periodických publikací jako jsou časopisy nebo noviny.

Osoba se zaujetím pro knihy je označována jako bibliofil nebo knihomil. Člověk s chorobnou touhou psát knihy je označován jako grafoman, s nutkáním vydat vlastní knihu typoman.^[1]

Obsah [skrýt]

- 1 Historie
- 2 Popis knihy
- 3 Typy knih podle vazby
- 4 Související články
- 5 Reference
- 6 Literatura
- 7 Externí odkazy

Historie

Ústní podání (řeč, tradice, doslech) je nejstarší způsob rozšiřování zpráv a přiběhů. Po objevu písma v starověkých civilizacích byly informace zapisovány na hliněné destičky nebo pergamenové svitky. V té době se objevují první knihovny pro jejich skládávání (např. v Alexandrijská knihovna).

Malý encyklopedický sborník A-Z

[editovat]

Obr. 6. Ukázka odkazu „Možná hledáte ...“ na příkladu článku „Kniha“ v české verzi (dostupná z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kniha/>, snímek pořízen 2010-10-12).

Problematika synonym je obecně u stránek *Wikipedie* řešena prostřednictvím „**přesměrovávacích stránek**“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Přesměrování>), které uživatelé automaticky přesměrují z nepreferovaného výrazu, tvaru nebo pořadí na preferované. Problematika homonym a polysémních výrazů je řešena podobně, v tomto případě prostřednictvím článků typu **rozcestníků** (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Rozcestníky>) a případně **rozlišovačů** v kulatých závorkách za příslušným termínem.

Černá Hora (rozcestník)

Černá Hora může být:

stát

- Černá Hora – stát v Jihovýchodní Evropě

pohoří

- Černohorská polonina – pohoří na Ukrajině s vrcholem Pop Ivan, který bývá označován také jako Černá hora

hora

- Černá hora (662 m) – vrchol jižně od Černé Hory v okrese Domažlice
- Černá hora (1085 m) – hora v Jizerských horách
- Černá hora (1299 m) – hora u Janských Lázní v Krkonoších
- Černá hora (1315 m) – hora na Šumavě
- Černá hora (Ještědský hřbet) (811 m) – hora v Ještědsko-kozákovském hřbetu, 2 km severně od Ještědu

sidlo

- Černá Hora (okres Blansko) – městy v okrese Blansko
- Černá Hora (Bělá nad Radbuzou) – část obce Bělá nad Radbuzou v okrese Domažlice
- Černá Hora (Dymokury) – část obce Dymokury v okrese Nymburk
- Černá Hora (Janské Lázně) – část obce Janské Lázně v okrese Trutnov

zámek

- Černá Hora (zámek) – zámek v obci Černá Hora (okres Blansko)

různě

- Pivovar Černá Hora – pivovar v obci Černá Hora (okres Blansko)
- Černá Hora (pivo) – značka piva a limonád z tohoto pivovaru v obci Černá Hora (okres Blansko)
- Černá Hora (rádio) – východočeská rozhlasová stanice
- Přírodní rezervace Černá hora – chráněné území v Jizerských horách

Obr. 7. Ukázka článku typu asymetrického rozcestníku na příkladu sousloví „Černá hora“ v české verzi (dostupný z WWW: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Černá_Hora_\(rozcestník\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Černá_Hora_(rozcestník))), snímek pořízen 2010-10-12).

Nicméně oba způsoby, jak „přesměrovávací stránky“, tak rozcestníky, je nutno vytvářet a udržovat ručně. Výhodou ale je, že z hlediska pasivního uživatele (tj. uživatele-čtenáře) proces přesměrování probíhá na pozadí systému a pasivní uživatel jím není nijak zatěžován. Zajímavostí je, že u stránek typu kategorií nejsou „přesměrovávací stránky“ plně funkční, a proto se nepoužívají. Je proto nutné z možných variant názvů kategorie zvolit pouze jednu nejpravděpodobnější [*Wikipedie, Wikipedie:Kategorizace*, 2010]. Co se týče problematiky **víceslovných pojmenování a kolokací**, existují některé explicitně stanovené pokyny (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Kategorizace>), které by měli uživatelé dodržovat. Obsahují nejdůležitější zásady pojmenovávání kategorií, vymezení tématu, speciálních pravidel pro geografické názvy apod. Co se týče naplňování těchto pokynů uživateli, zdá se, že celkem jednoznačně dávají přednost přímému a přirozenému pořadí slov před substantivní inverzí, a to pravděpodobně proto, že je to nejen logické, ale také přirozené. V rámci kategorie „Informace“ tak v české verzi existují víceslovné podkategorie (sousloví či kolokace) tvořené dvěma substantivy nebo adjektivem a substantivem jako „Jednotky informace“ (v podkategorii „Informatika“) či „Informační systémy“. Některá víceslovná spojení mohou být spojena i konjunktivně, jako např. podkategorie „Znalosti a technika“ v rámci kategorie „Informace“. Některá víceslovná spojení jsou pospojována také pomocí předložky, jako např. podpodkategorie „Systémy pro správu obsahu“ v rámci podkategorie „Informační systémy“ a kategorie „Informace“ apod. (viz Obr. 1).

4 Logičnost a vhodnost kategorizace

Co se týče logičnosti kategorizace, dá se konstatovat, že je, stejně jako všechny ostatní oblasti související s kategoriálním systémem *Wikipedie*, velmi **subjektivní** a náhodná a tím pádem i značně **nekonsistentní**. Např. v kategorii „Informace“ existuje podkategorie „Znalosti a technika“ (viz Obr. 1), která by se dala do struktury kategoriálního systému zařadit i jako nadřazená kategorie právě pro kategorii „Informace“ v souladu s „hierarchií informací“, resp. spíše hierarchií informační hodnoty sdělení, v pořadí data – informace – (poznatky) – znalosti. Podobných sporných příkladů lze v případě kategoriálního systému *Wikipedie*, nejen v rámci kategorie „Informace“, české verze nalézt mnoho.

Vzhledem k tomu, že kategoriální systém *Wikipedie* je vytvářen kolektivně mnoha různorodými tvůrci, je obtížné naleznout způsob, kterým by bylo dosaženo jeho logičnosti jako celku. Ostatně to je problém jakékoliv jiné univerzální (ale i specializované) pořádací soustavy, bez ohledu na to, zda ji vytváří experti (např. *Mezinárodní* nebo *Deweyho desetinného třídění*) nebo uživatelé z řad široké veřejnosti s různou mírou odbornosti (*Wikipedie*). Každý jedinec má v hlavě odlišnou strukturu i obsah svého individuálního poznatkového tezauru, jiný systém hodnot, soubor zkušeností, emocionální stránku atd. a způsob propojení všech těchto jednotek do celku tvořícího jeho osobnost a pohled na svět a jeho strukturu. Z tohoto důvodu prakticky neexistuje třídění, klasifikace, kategorizace nebo selekční jazyk (a zejména ne univerzální), o kterém by se dalo říci, že je na 100 % logický, protože o tom, co je a není logické, rozhodují individuální osobní konstrukty, které se více či méně liší od člověka k člověku napříč celým lidstvem. Jestliže v případě třídění, klasifikací, kategorizací či selekčních jazyků tvořených a udržovaných úzkou skupinou odborníků existují jednotná explicitně stanovená pravidla, která je nutno dodržovat, ve *Wikipedii* je problém subjektivity třídění a kategorizace řešen alespoň **systémem návodů** (a diskusí uživatelů) o kategorizaci. I v tomto případě se však, stejně jako v případě většiny pravidel souvisejících s *Wikipedií*, jedná pouze o **doporučení**, nikoliv o pravidla mající závazný charakter.

S problémem nejednoznačnosti a subjektivity kolektivně tvořených kategorizací souvisí i vhodnost jejich užívání oproti kategorizacím tvořeným úzkou skupinou odborníků, v jejichž případě je pravděpodobnost dosažení přijatelného konsensu přece jen vyšší. I když je tedy v případě kolektivně tvořeného kategoriálního systému problematika homonym, synonym, formalizace, kritérií členění a podobných problémů řešena sice jen velmi málo nebo vůbec, jsou tyto kategorizace daleko **pružnější a flexibilnější** a rychleji tak reflektují „změny stavu světa“ (resp. nový pohled člověka na „stav světa“), tedy nové poznatky a znalosti a způsob jejich uspořádání. Tvoření a změny jednotlivých kategorií ve většině případů neprocházejí žádnými zdoluhavými schvalovacími řízeními doprovázenými nekonečnými odbornými diskusemi, že již v okamžiku, kdy je nějaká kategorie nebo změna schválena, může být již tato změna zastaralá a je třeba ji obdobným takřka nekonečným procesem změnit. Nadhodnota kolektivně tvořených kategoriálních systémů tak spočívá v upřednostnění rychlosti tvorby, zařazování a aktualizace, přičemž kvalita a přesnost, nepodaří-li se jí dosáhnout ihned, může být dodána následně, a to třeba i jiným uživatelem než tím, který příslušnou kategorii vytvořil, přeřadil, aktualizoval apod.

S problematikou upřednostnění aktuálnosti před kvalitou a přesností ovšem zároveň souvisí **problém nestability** kolektivně tvořených kategoriálních systémů. Změnami, volným odstraňováním i přidáváním kategorií se systém stává nejen značně nepřehledným, ale zároveň zde hrozí riziko, že některé články či jiné typy obsahů z něj mohou nějakým zásahem úplně vypadnout a prostřednictvím prohlížení jeho hierarchické struktury se k nim už nelze dostat.

Dalším problémem kolektivně tvořených kategoriálních systémů je existence řady prázdných kategorií. V případě kategoriálního systému *Wikipedie* již nyní existuje řada kategorií, do nichž není zařazen žádný článek, ani jiný typ obsahu, a zůstává tak otázkou, zda mají tyto kategorie vůbec nějaký význam, zda do nich v budoucnu někdo nějaký obsah zařadí, nebo zda již v současné době aktivní uživatelé *Wikipedie* dávají při

zařazování článků či jiných typů obsahů, které by do těchto prázdných kategorií mohly spadat, přednost nějaké jiné podobné kategorii nacházející se třeba na jiném, třeba i velmi vzdáleném, místě stromové struktury kategoriálního systému, o jehož existenci jiní aktivní uživatelé třeba ani nevědí. Z tohoto hlediska je tedy vhodné podotknout, že v případě kolektivně tvořených kategoriálních systémů tak hrozí podstatně větší riziko, že určité nemalé procento kategorií v nich existujících bude redundantní. V případě *Wikipedie* je problém prázdných kategorií alespoň částečně řešen oddílem „**Nepoužívané kategorie**“ v rámci „Speciálních stránek“ dostupných prostřednictvím stejnojmenného odkazu v levé liště hlavní strany, jehož prostřednictvím lze průběžně sledovat vývoj v oblasti prázdných kategorií a případně do něj i účinně zasahovat.

Co se týče rozdílů mezi kolektivně tvořenými kategoriálními systémy a kategoriálními systémy tvořenými úzkou skupinou odborníků nebo dokonce jednotlivcem, je vhodné dále zmínit problematiku ohledně **časové platnosti a okolností doby a místa vzniku**. Kategoriální systémy tvořené úzkou skupinou odborníků zpravidla reagují na „změny stavu světa“ pomalu, a to i v případě oborů s malou rychlostí rozpadu (či poločasů stárnutí) informace, a stávají se tak čím dál více zastaralými. Vzhledem k tomu, že jsou touto úzkou skupinou odborníků tvořeny v určité konkrétní době, i přes veškerou možnou snahu o objektivnost, odráží dobový, kulturní, politický apod. kontext. V jejich obsahu, pravidlech, charakteru apod. se tak může více či méně zřetelně odrážet jak cenzura, tak marketing, lobbying, propaganda apod. V případě kategoriálního systému tvořeného kolektivně geograficky i jinak neomezenou skupinou jednotlivců, je jakákoliv jednostranně řízená propaganda či cenzura naprosto nemyslitelná. Kulturní kontext a s tím související pohled na svět, člověka, lidství, život apod. je sice podmíněn jazykovou verzí encyklopedie a tedy i jejího kategoriálního systému, nicméně neexistují překážky, které by příslušníku jedné kultury, národnosti apod., pokud ovládá jazyk jiné kultury, zabránili v přispívání do jiné jazykové verze encyklopedie a tedy i do jejího kategoriálního systému.

Kolektivně tvořené kategoriální systémy tak mají i svobodomyšlnější a **demokratičtější charakter** než kategoriální systémy tvořené úzkou skupinou odborníků. Zároveň jsou též méně akademické, a tím pádem pravděpodobně i srozumitelnější a přijatelnější i pro neodborné uživatele z řad široké veřejnosti. Otázkou samozřejmě zůstává, nakolik mohou mít kolektivně tvořené kategoriální systémy demokratizující charakter, aniž by byl tento charakter zároveň narušován charakterem anarchizujícím. V případě *Wikipedie* je nicméně i tento problém již poměrně úspěšně řešen celou řadou nástrojů řízení kvality (např. odstupňováním pravomocí pro různé skupiny uživatelů, blokováním vandalizujících uživatelů, uzamykáním obsahu vybraných stránek atd.), jejichž podrobnější popis a rozbor by si však vyžádal samostatnou studii přesahující možnosti tohoto textu.

5 Uživatelské hledisko – orientace a navigace

Do kategoriálního systému otevřené encyklopedie *Wikipedie* se lze v české verzi nejnázorněji dostat z hlavní strany přes odkaz „**Listování kategoriemi**“, případně kliknutím přímo na některou ze zde vypsaných hlavních kategorií klasifikace (viz Obr. 3). Nevýhodou je, že tyto odkazy jsou umístěny až na dolním konci hlavní strany, nejsou tedy při běžném otevření stránky viditelné a je třeba se k nim dostat pomocí posunutí stránky myší. Díky tomu o tom, že nějaký kategoriální systém v rámci *Wikipedie* existuje, pravděpodobně mnoho pasivních uživatelů (tj. uživatelů-čtenářů), ale jistě i řada aktivních uživatelů (tj. uživatelů-autorů a uživatelů-editorů) ani neví. Druhým nejjednodušším způsobem, jak se dostat ke kategoriálnímu systému, je kliknutí na **odkaz příslušné kategorie přímo u nějakého konkrétního článku** (bývá umístěn na konci článku – viz např. Obr. 4 a 5). Dalším možným způsobem, jak se dostat do kategoriálního systému, je **zadání dotazu na obsah typu kategorie** (= jmenný prostor pro kategorie) do vyhledávacího okna (tj. např. ve tvaru Kategorie : Informace). Další možností je kliknutí na odkaz „Speciální stránky“ po rozbalení nabídky „Nástroje“ v levé liště hlavní strany a posléze na odkaz „**Seznam všech kategorií**“ (viz Obr. 8), který nabídne abecední rejstřík všech kategorií včetně číslice uvedené u každé a napovídající tak, kolik stránek

Seznam všech kategorií

Následující kategorie obsahují stránky nebo soubory. Nezobrazují se tu nepoužívané kategorie. Podívejte se také na žádané kategorie.

Seznam všech kategorií

Zobrazit kategorie začínající na

(první | poslední) Ukázat (50 předchozích | 50 následujících) (20 | 50 | 100 | 250 | 500).

- Informace (15 stránek)
- Informatici (3 stránky)
- Informatici podle národnosti (9 stránek)
- Informatické infobox šablony (6 stránek)
- Informatické seznamy (14 stránek)
- Informatické soutěže (5 stránek)
- Informatika (127 stránek)
- Informační bezpečnost (10 stránek)
- Informační systémy (39 stránek)
- Informační technologie (5 stránek)
- Informel a tachismus (1 stránka)
- Informelní fotografie (1 stránka)
- Ingrie (17 stránek)

Obr. 8. Ukázka části „Seznamu všech kategorií“ (abecedního rejstříku kategorií) – kategorie začínající na „Inform“ (dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Speciální:Kategorie/>, snímek pořízen 2010-10-12).

Díky existenci abecedního rejstříku kategorií tak má uživatel možnost volby, zda chce určitou kategorii hledat proklikáváním se hierarchickou strukturou kategoriálního systému nebo zda dá přednost prohlížení kategorií prostřednictvím jejich **abecedního rejstříku**.

U některých článků je zároveň uvedeno více různých kategorií, do kterých jsou příslušné články zařazeny, což uživateli může usnadnit objevit tematické souvislosti, které by ho původně třeba ani nenapadly.

Další výhodou pro uživatele je existence „**Hlavních článků**“ u některých kategorií, které popisují téma zastoupené těmito kategoriemi, ačkoliv jsou tyto kategorie dále děleny a zahrnují tedy další dílčí články. Příkladem „Hlavního článku“ v české verzi může být článek „Literatura“ v případě kategorie „Literatura“ (viz Obr. 2) nebo článek „Informace“ v případě kategorie „Informace“ (viz Obr. 1). Výhodou existence „Hlavních článků“ u kategorií může být případ, kdy uživatel o dané problematice ještě příliš neví a chce se nejprve, ještě předtím než začne danou problematiku blíže prozkoumávat, seznámit se základními informacemi. Klikne tedy nejprve na souhrnný „Hlavní článek“ a až posléze, když se seznámí se základní problematikou, začne prozkoumávat podrobnější dílčí články či kategorie do dané kategorie spadající.

Stránka každé kategorie dále obsahuje seznam názvů všech článků do ní spadajících opatřených odkazy na jejich texty. Zároveň je na konci každé stránky každé kategorie uvedena kategorie, do které je příslušná kategorie zařazena, díky čemuž se tak uživatel může postupně proklikávat hierarchií zdola nahoru až k té nejobecnější kategorii (viz např. Obr. 4 a 5). Dílčí kategorie uvedené na stránce jim nadřazené kategorie jsou z levé strany opatřeny znaménkem +, které po aktivaci prostřednictvím kliknutí myší umožňuje rozbalit seznam dalších podkategorií do nich zařazených. Z pravé strany jsou tyto dílčí kategorie zároveň opatřeny kulatou závorkou s číslicí prozrazující počet, na kolik dalších podkategorií se daná dílčí kategorie dělí. Dílčí kategorie jsou na stránce jim nadřazené kategorie seřazeny abecedně podle názvu, nicméně názvy kategorií začínající znaky s diakritikou jsou, vzhledem k parametrům používaného softwaru MediaWiki, řazeny až na konec (viz Obr. 2, 4, 5).

Nevýhodou kategoriálního systému z hlediska navigace a orientace je ze způsobu tvorby vyplývající nepřehlednost. **Axiom reprezentativní předvidatelnosti a s tím**

související řád zamezující ztráty informací a znalostí [FUGMANN, 1993] je v případě kategoriálního systému *Wikipedie*, vzhledem ke kolektivnímu charakteru jeho tvorby, problematický, protože lze ze strany pasivního uživatele (tj. uživatele-čtenáře) jen stěží předpokládat, na kterém místě ve stromě rozkladu hledat jím požadovanou kategorii a pod jakým označením. Na druhou stranu, kolektivní charakter tvorby může zároveň odrážet pohled na „stav světa a způsob jeho uspořádání“ ze strany širší veřejnosti (nikoliv odborníků), tedy ze strany spíše neodborných aktivních uživatelů (tj. uživatelů-autorů a uživatelů-editorů), díky čemuž lze možná lépe předvídat zařazení i slovní označení jednotlivých kategorií rovněž ze strany neodborného uživatele (tj. uživatele-čtenáře). Hierarchický přístup k obsahu kategoriálního systému kromě toho doplňuje již výše zmíněný přístup prostřednictvím abecedního rejstříku všech kategorií (Seznamu všech kategorií) (viz Obr. 8). Existence obou těchto základních přístupů tak uživateli umožňuje, ještě lépe předvídatelnost selže v případě jednoho způsobu, využít způsob druhý, čímž je alespoň částečně eliminováno riziko ztráty informací a znalostí při prohledávání kategoriálního systému otevřené encyklopedie *Wikipedie*.

O různých hlediscích **axiomu věrnosti reprezentace a s tím souvisejícího řádu zamezujícího šum** [FUGMANN, 1993] už bylo nepřímo několikrát pojednáno výše v souvislosti se subjektivitou, která způsobuje inkonzistenci v zařazování obsahů do jednotlivých kategorií i ve vytváření kategorií samotných. Věrnost a jednotnost reprezentace je v případě kategoriálního systému *Wikipedie* sice alespoň částečně řešena nápovědou ke kategorizaci (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Kategorizace>), nicméně i tak se jedná pouze o doporučení, nikoliv závazná pravidla, jejichž znalost a dodržování by byly nějakým způsobem vynucovány. Z tohoto důvodu při kategorizaci obsahu *Wikipedie* prostřednictvím jejího kategoriálního obsahu nepochybně dochází ke vzniku řady **šumů** při reprezentaci pojmů a zařazování obsahů do kategorií, což následně při procesu vyhledávání a prohlížení prostřednictvím tohoto systému zároveň způsobuje řadu informačních **bariér** nejen pasivním, ale i aktivním uživatelům a tím i **ztrátu informací a znalostí**.

6 Shrnutí a závěr

Analýza kategoriálního systému se v tomto případě sice zaměřila na kategoriální systém české verze, nicméně zmiňované charakteristiky, prvky a problémy se dají zobecnit i na jakoukoli jinou jazykovou verzi včetně *Wikipedie* jako celku, tj. všechny jakové verze.

Celkový charakter kategoriálního systému otevřené encyklopedie *Wikipedie* tak víceméně odpovídá povaze encyklopedie jako celku. Lze-li tedy *Wikipedii* považovat za volně dostupnou, otevřenou či kolaborativní (kolektivně tvořenou) encyklopedii, do které může přispívat prakticky každý, ve stejném smyslu lze hovořit i o povaze jejího kategoriálního systému. Jedná se tedy o volně dostupnou, otevřenou a kolaborativní (kolektivně tvořenou) kategorizaci volně dostupného otevřeného kolaborativního (kolektivně tvořeného) encyklopedického (ale i dalšího podpůrného) obsahu.

Wikipedii jako celek tak lze definovat jako „elektronický online informační zdroj encyklopedického typu integrujícího pokračujícího charakteru volně dostupný na internetu a fungující na wiki principu na prostředcích sociálního softwaru – jeden z produktů Webu 2.0, jehož encyklopedický i další významný podpůrný obsah je tvořen kolaborativně (kolektivně) virtuální uživatelskou komunitou tvořící virtuální sociální síť“. Podobně lze definovat i její kategoriální systém jako „na internetu volně dostupný online folksonomní systém hierarchicky uspořádaných kategorií integrujícího pokračujícího charakteru fungující na wiki principu na prostředcích sociálního softwaru – jeden z produktů Webu 2.0, jehož obsah je tvořen kolaborativně (kolektivně) virtuální komunitou uživatelů tvořících virtuální sociální síť“.

Z výše zmíněných charakteristik kategoriálního systému *Wikipedie* samozřejmě vyplývají mnohé, jak pozitivní, tak negativní důsledky ohledně způsobů a možností třídění, pořádání, slovního označování jednotlivých kategorií apod., které již byly výše rozebrány. Mezi nejdůležitější patří otevřenost – volnost – kolaborativnost a s nimi související

riziko nejen subjektivity a inkonzistence, ale i záměrného vandalismu. Riziko subjektivity a inkonzistence je v případě kategoriálního systému *Wikipedie* alespoň částečně řešeno systémem nápověd ke kategorizaci mající formu doporučení, riziko vandalismu pak nejrůznějšími nástroji řízení kvality, jako např. odstupňováním pravomocí pro různé skupiny uživatelů, blokováním vandalizujících uživatelů, uzamykáním obsahu vybraných stránek atd.

Posuzovat vhodnost určitého kategoriálního systému tak nelze bez porozumění povaze kategorizovaného materiálu. Kategoriální systém by jej měl co nejdříve odrážet, a tak by se základní charakteristiky typické pro kategorizovaný materiál měly stát vlastními i kategoriálnímu systému. Kategoriální systém otevřené encyklopedie *Wikipedie* svým charakterem tento požadavek splňuje jak ve smyslu kolaborativnosti, volnosti a otevřenosti, tak ve smyslu polytematičnosti, všeobecnosti a univerzality, z nichž vyplývají výše nastíněné a rozebrané výhody, nevýhody, problémy a případné způsoby jejich řešení. Nicméně, žádný kategoriální systém, ani klasifikace, se bez stejných či obdobných problémů neobejdou, ať už jsou tvořeny kolektivně, úzkou skupinou odborníků nebo jinak, a tak není až tak nutné neustále poukazovat na jejich dílčí nedostatky, jako se spíše zamyslet nad jejich celkovou účelností vzhledem ke kategorizovanému či klasifikovanému materiálu.

Lze se proto domnívat, že kategoriální systém otevřené encyklopedie *Wikipedie* vzhledem k povaze materiálu, jež kategorizuje (kolektivně tvořený encyklopedický i další obsah), uspokojivě splňuje i podmínku účelnosti, a je tak, i přes obecná rizika daná jeho charakterem, vhodným nástrojem pomáhajícím uživateli lépe se zorientovat v jejím, dnes již značně rozsáhlém souboru informací, poznatků a znalostí.

Vzhledem k tomu, že kategoriální systém a další nástroje organizace znalostí ve *Wikipedii* již v současnosti svým významem zasahují i mimo prostor samotné *Wikipedie*, a to např. do oblasti využívající strukturních informací z *Wikipedie* pro potřeby budování sémantického webu⁶, sledování dalšího vývoje kategoriálního systému i jiných nástrojů organizace znalostí ve *Wikipedii*, včetně jejich využívání externími projekty, jistě nebude bez zajímavosti ani v budoucnu.

¹ polyhierarchie = „Vztah mezi pojmy založený na vícenásobné hierarchii, kdy je jeden pojem podřazen více než jednomu nadřazenému pojmu.“ [BALÍKOVÁ, 2003d]

² tag = „Popisek, kterým uživatelé označují podle svého uvážení obsah WWW stránek (např. fotografie) za účelem jejich utřídění (folksonomie) a rychlejšího vyhledání označených objektů v budoucnu.“ [HAVLOVÁ, 2003]

³ prekoordinovaná indexace = „Indexace dokumentů, při které je uspořádání termínů nebo třídících znaků dáno selektivním jazykem.“ [BALÍKOVÁ, 2003e]

⁴ expanzivní klasifikace = „Klasifikace schopná dalšího rozšiřování bez narušení logické stavby klasifikačního schématu a vzájemných souvislostí. Předpokladem expanzivní klasifikace je použití expanzivní notace.“ [BALÍKOVÁ, 2003b]

⁵ enumerativní klasifikační systém = „Klasifikační systém enumerující všechny entity, které mají být klasifikovány; do systému jsou vřazovány specifické pojmy. Téma dokumentu je reprezentováno detailním způsobem pomocí podrobného členění a systému pomocných znaků. Enumerativní klasifikační systémy jsou nutně selektivní, protože nelze klasifikovat všechny specifické pojmy.“ [BALÍKOVÁ, 2003a]

⁶ Příkladem existujícího projektu využívajícího strukturované informace z *Wikipedie* pro účely budování sémantického webu je např. projekt DBPedia (<http://dbpedia.org/About>).

Zdroje a literatura:

- BALÍKOVÁ, Marie. 2003a. Enumerativní klasifikační systém. In KTD : *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2010-10-12]. Systém. č. 000001524. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd/>>.
- BALÍKOVÁ, Marie. 2003b. Expanzivní klasifikace. In KTD : *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2010-10-12]. Systém. č. 000001526. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd/>>.
- BALÍKOVÁ, Marie. 2003c. Klasifikace. In KTD : *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2010-10-12]. Systém. č. 000001558. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd/>>.
- BALÍKOVÁ, Marie. 2003d. Polyhierarchie. In KTD : *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2010-10-12]. Systém. č. 000001598. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd/>>.
- BALÍKOVÁ, Marie. 2003e. Prekoordinovaná indexace. In KTD : *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2010-10-12]. Systém. č. 000001609. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd/>>.
- BALÍKOVÁ, Marie. 2003f. Předmětový heslář. In KTD : *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2010-10-12]. Systém. č. 000001536. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd/>>.
- BALÍKOVÁ, Marie. 2003g. Tezaurus. In KTD : *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2010-10-12]. Systém. č. 000001649. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd/>>.
- BUŘILOVÁ, Marcela. 2010. *Věcné pořádkání informací*. 2., Selekční jazyky – teoretická východiska. Praha : Vyšší odborná škola informačních služeb, [2010]. Dostupné také z WWW: <<http://info.sks.cz/users/bl/>>.
- FUGMANN, Robert. 1993. *Subject analysis and indexing : theoretical foundation and practical advice*. Frankfurt am Main : Indeks Verlag, 1993. XVI, 250 s. Textbooks for knowledge organization, vol. 1. ISBN 3-88672-500-6.
- HAVLOVÁ, Jaroslava. 2003. Tag (WWW). In KTD : *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2010-10-12]. Systém. č. 000014653. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd/>>.
- HRAZDIL, Aleš. 2003. Kategorie (klasifikace). In KTD : *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2010-10-12]. Systém. č. 000003483. Dostupná z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd/>>.
- Folksonomy. In REITZ, Joan M. ODLIS : *Online Dictionary of Library and Information Science* [online]. Westport (CT) : Libraries Unlimited, 2004-2010, last updated March 9, 2010 [cit. 2010-11-14]. Vyšel i v tištěné formě. Dostupný z WWW: <<http://lu.com/odlis/>>.
- *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. San Francisco (California) : Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2010-10-12]. Special: User group rights. Anglické rozhraní. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Special:ListGroupRights/>>.
- *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. San Francisco (California) : Wikimedia Foundation, 2001- , last modified on 8 October 2010 at 18:43 [cit. 2010-10-12]. Wikipedia: Categorization. Anglické rozhraní. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Categorization/>>.
- *Wikipedie : otevřená encyklopedie* [online]. San Francisco (California) : Wikimedia Foundation, 2002- [cit. 2010-10-12]. Speciální: Práva skupin uživatelů. České rozhraní. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Speciální:Seznam_uživatelských_práv/>.
- *Wikipedie : otevřená encyklopedie* [online]. San Francisco (California) : Wikimedia Foundation, 2002- , naposledy editována 4. 3. 2010 v 09:57 [cit. 2010-10-12]. Wikipedie: Kategorizace. České rozhraní. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Kategorizace/>>..